

UMBERTO ECO

Açık Yapıt

27 sayfalık görselleştirilmiş geniş özet

16 özgün bölüm gravürü · Gündelik örnekler
Ana fikirler · Eleştiriler · Akılda kalan sahneler

Özgün eserin yerini tutmayan açıklamalı okuma rehberi

OKUMAYA BAŞLAMADAN ÖNCE

Bu rehberin pusulası

Bir besteci notaları verir ama bölümlerin sırasını icracıya bırakırsa eser kime aittir? Umberto Eco bu soruyu yalnız deneysel müziğe değil, okurun boşlukları doldurduğu her sanat karşılaşmasına doğru genişletir.

Bu kitap nasıl okunmalı?

Sanat eserinin tamamlanmış bir nesne olduğu hâlde okur, dinleyici veya izleyicinin etkin yorumuyla her karşılaşmada farklı düzenlenebildiğini; modern müzikten şiire, resimden televizyona açıklığın sınırlarını araştıran estetik klasiği.

Açıklık sınırsız keyfîlik değildir. Eser bazı yolları çağırır, bazılarını zorlaştıran biçimlenmiş alandır; yorumcu ortak yaratıcı olur ama elinde bütünüyle boş kâğıt yoktur.

Kitap 1960'ların avangart heyecanını taşır ve sonraki göstergibilim çalışmalarının habercisidir. Bölümler müzik, bilgi kuramı, Joyce, soyut resim, canlı televizyon ve kitle kültürü arasında dolaşırken aynı soruyu korur: Biçim nasıl hem tamamlanmış hem çoğul olabilir?

KULLANIM ÖNERİSİ

Bir oturuşta bitirmek zorunda değilsiniz; her gravür bir sonraki durak için hafıza kancasıdır.

YOL HARİTASI

21 durakta kitabın bütünü

01	Bu kitap nasıl okunmalı?	12	Canlı televizyonun seçilmiş anı
02	Her eser yorumda yeniden tamamlanır	13	Kitsch hazır duyguyu satar
03	Hareketli yapıt	14	Midcult: Prestijin kolay kopyası
04	Besteci çerçeveyi yine kurar	15	Biçim de toplumsal tavidir
05	Geleneksel eser de bütünüyle kapalı değildir	16	Biçimlenme süreci olarak yapıt
06	Belirsizlik estetik malzeme olur	17	Açıklığın sınırı ve aşırı yorum
07	Bilgi arttıkça düzen riske girer	18	Kitabın kolay yanlış anlaşılacağı yer
08	Şiir dili gündelik bağlantıyı sarsar	19	Kitap hakkında süren tartışma
09	Joyce ve çoğul dil	20	Bugüne taşınan üç soru
10	Soyut resimde biçim arayışı	21	Bir cümlede kitabın özü
11	Rastlantı tasarlanabilir mi?		

Her eser yorumda yeniden tamamlanır

Eser maddi olarak bitmiş olsa bile algılayan kişi bağlantıları, vurguyu ve duygusal yönü yeniden kurar. Bu ayrım, sonraki örneklerin neden aynı başlık altında toplandığını gösteren ilk ipucudur. Aynı romanı yirmi yaşında özgürlük, elli yaşında pişmanlık hikâyesi olarak okumanız metnin değişmeden farklı düzenlenmesidir. Bu küçük olay kitabın büyük haritasındaki bir iğnedir; çevresindeki ilişkiler görülünce yerinin neden önemli olduğu anlaşılır.

Her farklı tepki eşit derecede metne uygun değildir; sözcük ve yapı yorum alanını sınırlar. Yazarın güçlü tonu, olasılık ve bağlam payını yok etmez; gerçek hayat iki uç arasında birçok ara renk taşır.

Bir eserde yorumunuzu destekleyen üç ayrıntı ve ona direnen bir ayrıntı bulmak açıklığı keyfilikten ayırır. Bir haber okurken amaç kavramı insanlara etiket yapmak değil, söylenmeyen koşulu ve bedeli fark etmektir.

Bu bağlantıyı bir adım daha izlediğimizde, “Her eser yorumda yeniden tamamlanır” ile Açık Yapıt kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sınanabilecek düşünme aracına dönüşür.

Hareketli yapıt

Bazı modern eserler yalnız anlamı değil parçaların gerçek sırasını veya ses örgüsünü icracının seçimine bırakır. Burada amaç tek bir neden ilan etmek değil, olayın hangi bağlantı üzerinden biçimlendiğini göstermektir.

Besteci dört müzik bloğu yazar, piyanist o geceki salona göre giriş sırasını belirler; sonuç her konserde başka ama tanınabilir eserdir. Gündelik ayrıntı tam da bu nedenle önemlidir: soyut düşüncenin insana ve zamana değdiği yeri açık eder.

Seçim sunan her ürün sanat değildir ve sınırsız seçenek çoğu kez biçimsizlik yaratır. Bu sınırı korumak fikri zayıflatmaz; onu her kapıyı açan sahte bir anahtar olmaktan kurtarır.

Bir tasarımda kullanıcıya verilen seçeneğin deneyimi zenginleştirip zenginleştirmedeğini ve bütünlüğü nerede koruduğunu sormak gerekir. Bu fikir hazır reçete sunmaz; fakat kararın gizli varsayımını görünür kılarak seçenekleri dürüstçe tartmayı sağlar.

Besteci çerçeveyi yine kurar

Açık müzikte besteci sonuçların tamamını belirlemez ama mümkün dönüşümlerin malzemesini ve ilişkisini tasarlar. Kavram böyle kurulunca tartışma soyut bir tanımdan çıkar ve gözlenebilir sonuçlara bağlanır.

Caz doğaçlamasında müzisyen istediği her sesi değil tonal zemin, ritim ve diğer oyuncuların cevabı içinde yeni cümle kurar. Örneği akılda tutmak, kavramın kuru adını ezberlemekten daha değerlidir; çünkü neden ile sonucu yan yana gösterir.

Kuralın görünmez olması kural olmadığı anlamına gelmez. Geçmiş bugünün birebir kopyası saymak kadar, aralarında hiçbir bağ yokmuş gibi davranmak da yanıltıcıdır.

Bir ortak projede özgürlük alanı ile değiştirilemeyecek güvenlik ve amaç sınırını baştan görünür yapmak gerekir. Kavramı önce kendi davranışımızdaki küçük örnekte aramak, onu başkalarına yöneltilecek kolay suçlamadan kurtarır.

Geleneksel eser de bütünüyle kapalı değildir

Dante gibi sıkı simgesel düzen kuran eser bile dil, tarih ve okurun bakışı nedeniyle tek mekanik karşılığa kapanmaz. İlk bakışta küçük görünen bu değişiklik, olayın nedenini ve sorumluluğunu başka bir yerde aramamızı sağlar.

Yüzyıllar önceki yolculuk şiiri bir okur için dinî düzen, diğeri için siyasi sürgün ve dil ustalığı olarak öne çıkabilir. Koşullardan yalnız biri değiştiğinde sonucun da değişebilmesi, burada kaderden değil ilişkiden söz edildiğini gösterir.

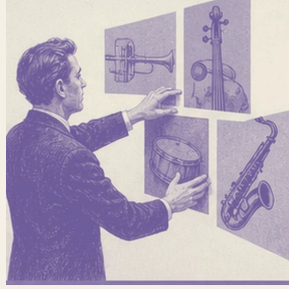
Tarihsel bağlamı yok sayıp bugünkü her düşüncüyü esere yüklemek yorum değil ele geçirmedir. Yazarın görmediği deneyimler ve dışarıda bıraktığı kişiler, kavramın sınırını anlamak için ayrıca dinlenmelidir.

Eski eseri okurken önce dönem anlamını, sonra bugünkü yankıyı ayrı cümlelerle yazmak yararlıdır. Dijital araçlar sahneyi değiştirmiş olsa da güven, korku, itibar ve güç arayışı yeni biçimler altında sürer.

Aynı olaya başka bir kişinin gözünden bakıldığında, “Geleneksel eser de bütünüyle kapalı değildir” ile Açık Yapıt kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sınanabilecek düşünme aracına dönüşür.

OKUMA EŞİĞİ 1 / 3

İlk bağlantılar artık görünür

GERİDE KALAN DÖRT DURAK

- Her eser yorumda yeniden tamamlanır
- Hareketli yapıt
- Besteci çerçeveyi yine kurar
- Geleneksel eser de bütünüyle kapalı değildir

SIRADAKİ DÖRT DURAK

- Belirsizlik estetik malzeme olur
- Bilgi arttıkça düzen riske girer
- Şiir dili gündelik bağlantıyı sarsar
- Joyce ve çoğul dil

Bağlantı sorusu: “Her eser yorumda yeniden tamamlanır” ile “Geleneksel eser de bütünüyle kapalı değildir” arasında hangi düşünce yolu kuruluyor? Bir sonraki durak olan “Belirsizlik estetik malzeme olur” bu yolu nasıl değiştirebilir?

Belirsizlik estetik malzeme olur

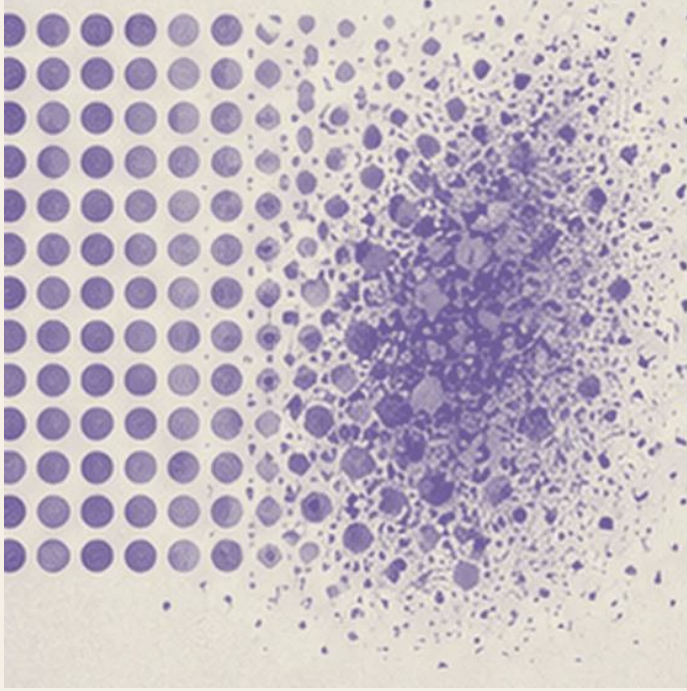
Modern sanat alışılmış işaret başını gevşetip izleyiciyi tek doğru mesaj almak yerine ilişkileri etkin kurmaya çağırır. Yazar böylece tekil olayı daha geniş bir düzenin işareti olarak okumayı önerir.

Sisli bir meydan tablosunda yüzler silik kaldıkça izleyici olayın kutlama mı kaçış mı olduğunu kendi ipuçlarıyla tartar. Bu küçük hikâye, büyük iddianın evde, sokakta ya da kurum içinde nasıl çalışabileceğini görünür kılar.

Belirsizlik otomatik derinlik değildir; eksik iş de kendini gizemli diye sunabilir. Karşı örnekler iddiayı çöpe atmak yerine hangi koşullarda gerçekten işe yaradığını daha açık gösterir.

Bir eserin belirsizliğinin yeni bağlantı üretip üretmediğini veya yalnız bilgi eksikliğini örttüğünü sınamak gerekir. Bugünkü karşılığı bulmanın en sade yolu, 'başka türlü olsaydı ne değişirdi?' sorusunu gerçek bir olaya uygulamaktır.

Bilgi arttıkça düzen riske girer

Eco bilgi kuramından yararlanarak beklenmedik seçeneğin daha çok bilgi taşıdığını, fakat aşırı düzensizliğin anlaşılır iletişimi yok edebileceğini tartışır. Bu cümle kitabın tamamını açıklamaz; fakat doğru kapıyı açan anahtarın dişlerini gösterir.

Her cümlesi tahmin edilebilir şarkı sıkıcıdır; bütünüyle rastgele ses dizisi ise hatırlanabilir biçim kurmaz. Bu küçük olay kitabın büyük haritasındaki bir iğnedir; çevresindeki ilişkiler görülünce yerinin neden önemli olduğu anlaşılır.

Matematiksel entropiyi estetik değere doğrudan eşitlemek yanlış olur. Yazarın güçlü tonu, olasılık ve bağlam payını yok etmez; gerçek hayat iki uç arasında birçok ara renk taşır.

Bir sunumda şaşırtıcı unsurun izleyiciyi uyandırdığı nokta ile mesajı kaybettirdiği noktayı ayrı ayrı gözlemek gerekir. Bir iddia fazla rahatlatıcı geliyorsa onu yanlışlayabilecek sahneyi düşünmek, fikri daha sağlam kullanmayı sağlar.

Kavramı gerçek bir karara uyguladığımızda, “Bilgi arttıkça düzen riske girer” ile Açık Yapıt kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sınanabilecek düşünme aracına dönüşür.

Şiir dili gündelik bağlantıyı sarsar

Şiir alışılmış sözcük ilişkisini yoğunlaştırıp ses, ritim ve çağrışımları aynı anda çalıştırarak okuru anlam üretimine çeker. Kavramın değeri, her şeyi açıklamasında değil, daha önce birbirinden kopuk görünen ayrıntıları bağlamasındadır.

'Gece düştü' gündelik cümleyken şair geceyi kırık bir mürekkep kabı gibi kurduğunda renk, ses ve kayıp birlikte açılır. Örneği akılda tutmak, kavramın kuru adını ezberlemekten daha değerlidir; çünkü neden ile sonucu yan yana gösterir.

Her kapalı anlatım şiirsel değildir; okurun emeği yazarın özensizliğini telafi etmek zorunda değildir. Yazarın görmediği deneyimler ve dışarıda bıraktığı kişiler, kavramın sınırını anlamak için ayrıca dinlenmelidir.

Bir şiirde tek mecazın hangi duyuları ve anıları aynı anda çağırdığını küçük bir ağ olarak çizmek gerekir. Bugün aynı ilişkiyi ararken önce görünen sonucu değil, sonucu normalleştiren kuralı ve teşviki bulmak gerekir.

Joyce ve çoğul dil

Joyce farklı dilleri, çağrışımları ve kültür katmanlarını üst üste bindirerek cümlelerin tek yönde tüketilmesini engeller. Mesele sözcüğün tanımından çok, tanımın hangi eski alışkanlığı görmemizi sağladığıdır.

Bir sözcük aynı anda nehir adını, aile hatırasını ve başka dildeki şakayı taşıyınca okur yollar arasında dolaşır. Gündelik ayrıntı tam da bu nedenle önemlidir: soyut düşüncenin insana ve zamana değdiği yeri açığa eder.

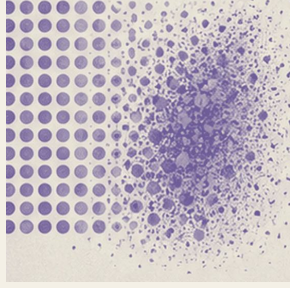
Bu çoğulluk erişimi zorlaştırabilir ve eğitim ayrıcalığını büyütebilir. Karşı örnekler iddiayı çöpe atmak yerine hangi koşullarda gerçekten işe yaradığını daha açık gösterir.

Zor metinde her göndermeyi çözmeye çalışmadan tekrar eden ses ve görüntünün yarattığı yönü izlemek ilk kapıyı açabilir. İşyerinde ya da evde kişiyi suçlamadan önce davranışı üreten koşulu değiştirmek daha öğretici bir deney olabilir.

Bölümün görünmeyen ikinci katında, “Joyce ve çoğul dil” ile Açık Yapıt kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sinanabilecek düşünme aracına dönüşür.

OKUMA EŞİĞİ 2 / 3

Ayrıntılardan büyük resme

GERİDE KALAN DÖRT DURAK

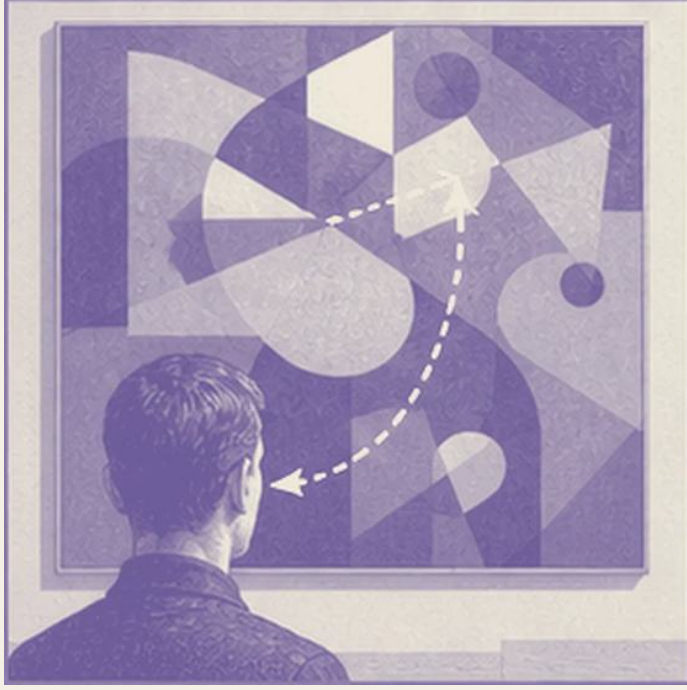
- Belirsizlik estetik malzeme olur
- Bilgi arttıkça düzen riske girer
- Şiir dili gündelik bağlantıyı sarsar
- Joyce ve çoğul dil

SIRADAKİ DÖRT DURAK

- Soyut resimde biçim arayışı
- Rastlantı tasarlanabilir mi?
- Canlı televizyonun seçilmiş anı
- Kitsch hazır duyguyu satar

Bağlantı sorusu: “Belirsizlik estetik malzeme olur” ile “Joyce ve çoğul dil” arasında hangi düşünce yolu kuruluyor? Bir sonraki durak olan “Soyut resimde biçim arayışı” bu yolu nasıl değiştirebilir?

Soyut resimde biçim arayışı

Belirgin nesne sunmayan resim gözün renk, doku ve boşluklar arasında kendi güzergâhını kurmasına izin verir. Kavramın değeri, her şeyi açıklamasında değil, daha önce birbirinden kopuk görünen ayrıntıları bağlamasındadır.

Lekeli büyük tuvalde biri fırtına, diğeri duvar izi görür; fakat boya ağırlığı ve renk gerilimi ikisinin de hareketini yönlendirir. Bu küçük olay kitabın büyük haritasındaki bir içnedir; çevresindeki ilişkiler görülünce yerinin neden önemli olduğu anlaşılır.

Her kişisel çağrışım eserin tarihsel ve maddi yapısını tüketmez. Betimleme ile onay aynı şey değildir: Bir düzenin nasıl çalıştığını anlatmak onun doğru olduğunu söylemez.

Bir soyut esere bakarken önce gördüğünüz nesne adını değil gözünüzün izlediği çizgi ve renk sırasını tarif etmek yararlıdır. Geçmişteki örneği bugüne kopyalamak yerine, örneğin açtığı soruyu yeni araçlar içinde yeniden sınamak gerekir.

ÜÇÜNCÜ KISIM · ŞANS

11. DURAK

Rastlantı tasarlanabilir mi?

Sanatçı rastlantıyı içeri alırken bile hangi malzemenin, sınırın ve seçim anının şansa bırakılacağını belirler. Bu başlangıç, bölümün sonunda varılacak hükmü değil, o hükmün hangi yoldan sınanacağını verir.

Mürekkep damlasının yayılışı kontrolsüzdür ama kâğıt, renk ve damlatma yüksekliği sanatçının çerçevesidir. Bu küçük hikâye, büyük iddianın evde, sokakta ya da kurum içinde nasıl çalışabileceğini görünür kılar.

Rastlantı sorumluluğu tümüyle ortadan kaldırmaz; seçilen sonuç yine sunulur. Yazarın güçlü tonu, olasılık ve bağlam payını yok etmez; gerçek hayat iki uç arasında birçok ara renk taşır.

Bir yaratıcı işte kontrol etmek istediğiniz sonuç ile sürprize açık bırakacağınız bölümü ayırmak yeniliği artırabilir. Aynı ilişkiyi sıradan bir nesnenin üretiminde, kullanımında ve atığa dönüşmesinde izlemek şaşırtıcı bağlantılar açabilir.

Canlı televizyonun seçilmiş anı

Canlı yayın önceden yazılmamış olayla karşılaştı da kameranın yeri ve yönetmenin anlık seçimi olayı biçimlendirir. Bu fikir, okuru hazır hüküm vermekten alıkoyup mekanizmanın adımlarını tek tek izlemeye çağırır.

Maçta kavga çıkınca yönetmen top yerine tribünü gösterir ve milyonların 'olay' dediği sahneyi o saniye kurar. Bu küçük olay kitabın büyük haritasındaki bir iğnedir; çevresindeki ilişkiler görülünce yerinin neden önemli olduğu anlaşılır.

Canlılık tarafsız pencere değildir; gösterilmeyen kamera da anlatının parçasıdır. Bu sınırı korumak fikri zayıflatmaz; onu her kapıyı açan sahte bir anahtar olmaktan kurtarır.

Bir canlı yayında hangi görüntünün tekrarlandığını ve hangi sesin mikrofona hiç ulaşmadığını takip etmek gerekir. Bir haber okurken amaç kavramı insanlara etiket yapmak değil, söylenmeyen koşulu ve bedeli fark etmektir.

İddianın sınırını denemek için, “Canlı televizyonun seçilmiş anı” ile Açık Yapıt kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sınanabilecek düşünme aracına dönüşür.

Kitsch hazır duyguyu satar

Kitsch izleyiciye keşif alanı bırakmak yerine önceden paketlenmiş duygu ve sanat etkisi sunar. Burada amaç tek bir neden ilan etmek değil, olayın hangi bağlantı üzerinden biçimlendiğini göstermektir.

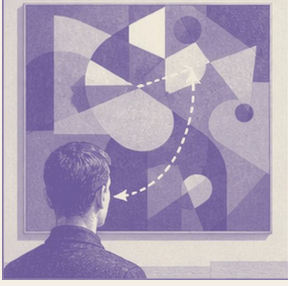
Reklam keman sesi, günbatımı ve ağlayan çocukla ne zaman duygulanacağınızı söyler; ürün bu duygunun kestirme bileti olur. Sahnedeki şaşırtıcı sonuç tek bir kişinin niyetinden değil, küçük koşulların aynı yönde birleşmesinden doğar.

Kolay anlaşılır ve duygulu her eser kitsch değildir; seçkinci küçümseme halk zevkini susturabilir. Geçmiş bugünün birebir kopyası saymak kadar, aralarında hiçbir bağ yokmuş gibi davranmak da yanıltıcıdır.

Bir görüntünün duyguyu hangi hazır işaretlerle yönettiğini fark etmek etkilenmeyi yasaklamaz, mekanizmayı görünür kılar. Aynı ilişkiyi sıradan bir nesnenin üretiminde, kullanımında ve atığa dönüşmesinde izlemek şaşırtıcı bağlantılar açabilir.

OKUMA EŞİĞİ 3 / 3

Son sorulara yaklaşıırken

GERİDE KALAN DÖRT DURAK

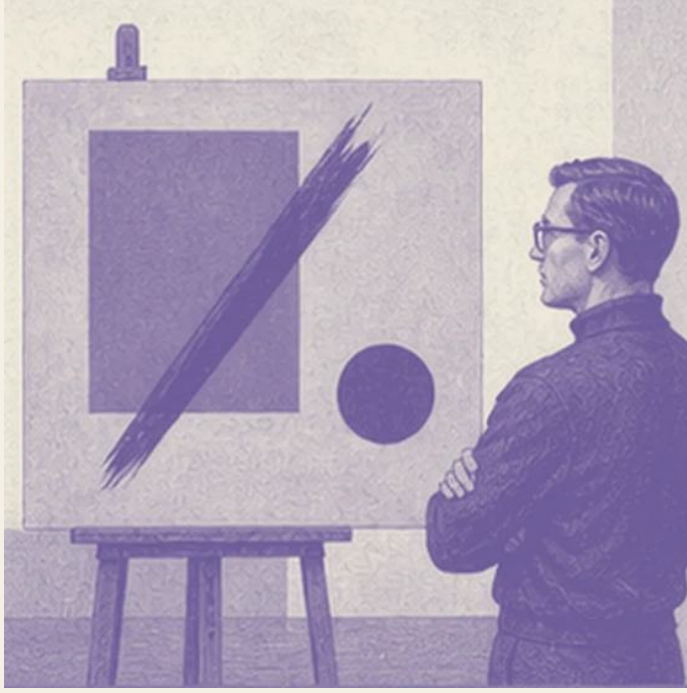
- Soyut resimde biçim arayışı
- Rastlantı tasarlanabilir mi?
- Canlı televizyonun seçilmiş anı
- Kitsch hazır duyguyu satar

SIRADAKİ DÖRT DURAK

- Midcult: Prestijin kolay kopyası
- Biçim de toplumsal tavidir
- Biçimlenme süreci olarak yapıt
- Açıklığın sınırı ve aşırı yorum

Bağlantı sorusu: “Soyut resimde biçim arayışı” ile “Kitsch hazır duyguyu satar” arasında hangi düşünce yolu kuruluyor? Bir sonraki durak olan “Midcult: Prestijin kolay kopyası” bu yolu nasıl değiştirebilir?

Midcult: Prestijin kolay kopyası

Kitle ürünü avangart biçimi riskinden arındırıp tüketiciye hem rahatlık hem yüksek kültür prestiji verebilir. İlk bakışta küçük görünen bu değişiklik, olayın nedenini ve sorumluluğunu başka bir yerde aramamızı sağlar.

Karmaşık romanın yalnız gizemli görüntülerini kullanan dizi izleyiciye zorluk yaşamadan seçkinlik hissi sunar. Örnek tek başına kanıt değildir; yine de iddianın hangi yönde sınanacağını gösteren sağlam bir büyüteçtir.

Uyarlama otomatik sahtekârlık değildir; yeni kitleye gerçek yaratıcı kapı açabilir. Açıklama olasılığı gösterir, kaçınılmaz kader ilan etmez; koşullar değişince sonuç da değişebilir.

Bir uyarlamada biçimin yalnız dekorunun mu alındığını, yoksa asıl sorunun yeni araçta yeniden kurulup kurulmadığını araştırmak gerekir. Kamusal kararı değerlendirirken ortalama sonuç kadar bedeli kimin ödediğini ve kimin konuşmadığını da sormak gerekir.

Sahnedeki zamanı biraz yavaşlattığımızda, “Midcult: Prestijin kolay kopyası” ile Açık Yapıt kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sınanabilecek düşünme aracına dönüşür.

Biçim de toplumsal tavidır

Eco sanatın yalnız anlattığı konu değil, izleyiciyle kurduğu açık veya buyurgan ilişki yoluyla da toplumsal anlam taşıdığını söyler. Mesele sözcüğün tanımından çok, tanımın hangi eski alışkanlığı görmemizi sağladığıdır.

İşçiyi öven ama seyirciye tek doğruyu ezberleten film ile sıradan insanın çelişkisini açık bırakan film aynı siyasi ilişkiyi kurmaz. Bu sahne, yazarın soyut düşüncüyü neden sonuçları hissedilebilen gerçek bir ana bağladığını açıklar.

Açık biçim kendiliğinden özgürlükçü içerik garantilemez. Yazarın görmediği deneyimler ve dışarıda bıraktığı kişiler, kavramın sınırını anlamak için ayrıca dinlenmelidir.

Bir eserin mesajından önce izleyiciyi pasif alıcı mı etkin yorumcu mu yaptığına bakmak gerekir. İşyerinde ya da evde kişiyi suçlamadan önce davranışı üreten koşulu değiştirmek daha öğretici bir deney olabilir.

Biçimlenme süreci olarak yapıt

Pareyson'dan hareketle eser önceden hazır kuralın uygulanması değil, yaparken kendi kuralını keşfeden biçimlenme sürecidir. Kavram böyle kurulunca tartışma soyut bir tanımdan çıkar ve gözlenebilir sonuçlara bağlanır.

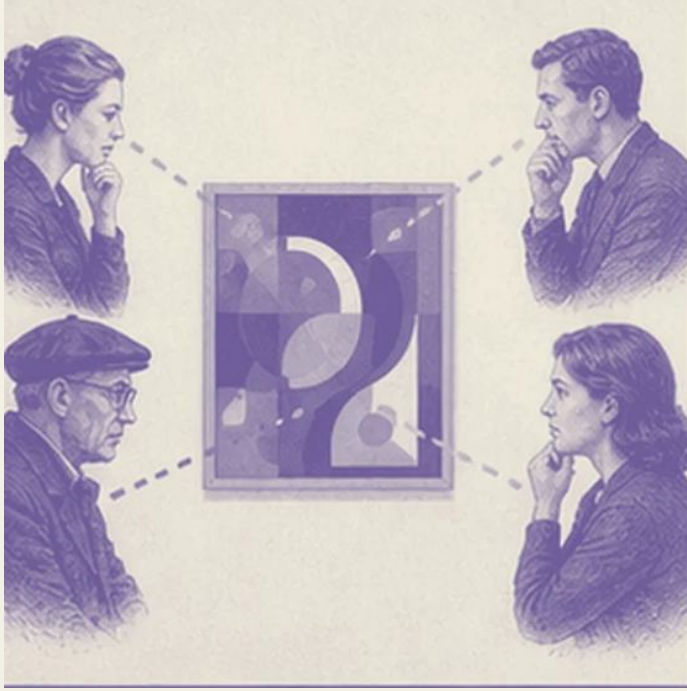
Heykeltıraş taşın damarına cevap verdikçe ilk taslağı değiştirir; sonuç hem niyetin hem malzemenin tarihini taşır. Örneğin gücü süslü olmasından değil, kavramın hangi adımda gerçeğe dokunduğunu göstermesinden gelir.

Sanatçı yalnız malzemenin sözcüsü değildir; seçim ve sorumluluk yine ona aittir. İnsan niyeti ile kurumsal sonuç aynı yönde olmayabilir; bölümün gerilimi çoğu zaman tam burada doğar.

Bir işte planı başarısızlık saymadan malzemedan gelen geri bildirimle güncellemek yaratıcı düşünmenin parçasıdır. Dijital araçlar sahneyi değiştirmiş olsa da güven, korku, itibar ve güç arayışı yeni biçimler altında sürer.

Örneği tersinden düşündüğümüzde, “Biçimlenme süreci olarak yapıt” ile Açık Yapıt kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sınanabilecek düşünme aracına dönüşür.

Açıklığın sınırı ve aşırı yorum

Açık Yapıt çoğul yorumu savunur ama eserle bağıını kaybeden sınırsız okumanın önünü açmaz; Eco sonraki çalışmalarında bu sınırı daha açık vurgular. Yazarın temel hamlesi, alışılmış açıklamanın arkasında çalışan görünmez ilişkiyi ortaya çıkarmaktır.

Bir polisiye romandaki kırmızı perdeyi kanıtlarla suç işareti okumak mümkündür; onu uzaylı mesajı saymak için metinden iz gerekir. Bu küçük hikâye, büyük iddianın evde, sokakta ya da kurum içinde nasıl çalışabileceğini görünür kılar.

Yazar niyeti tek hâkim değildir, fakat metnin düzeni tamamen savunmasız da değildir. Tek bir etkileyici örneğin bütün toplumlar ve dönemler adına konuşmasına izin vermemek gerekir.

Yorumunuzu metinsel ayrıntı, tarihsel bağlam ve alternatif açıklamayla sınamak özgürlüğü daha sağlam kılar. Sosyal medyadaki kesin hüküm karşısında hangi kanıtın eksik olduğunu sormak, acele genellemeyi durdurabilir.

SON DURAKLAR · SINIR

18. DURAK

Kitabın kolay yanlış anlaşılacağı yer

Açık yapıt, içine istediğimiz her anlamı koyabileceğimiz boş kap değildir. Sanatçı olasılık alanını biçim, malzeme ve işaretlerle kurar; yorumcu bu alan içinde etkin hareket eder.

Cazcı doğaçlama yapar ama parçanın ritmi ve diğer müzisyenlerin cümlesiyle ilişki kurar; rastgele başka şarkıya geçmek aynı eserin yorumu sayılmaz.

Açık Yapıt için doğru okuma, güçlü cümleyi tek başına taşımak yerine onu destekleyen örneği ve sınırını da birlikte hatırlamaktır.

SON DURAKLAR · TARTIŞMA

19. DURAK

Kitap hakkında süren tartışma

Eser alımlama kuramı, göstergebilim ve çağdaş estetikte okur katılımı ile çoğulluk tartışmasını erkenden biçimlendirdi; müzikten medyaya geniş örnekleriyle Eco'nun kurucu kitaplarından oldu.

Bilgi kuramını estetiğe taşımasının zaman zaman mecazi kaldığı, avangardı özgürleştirici görürken popüler zevke seçkinci yaklaştığı ve açıklığın maddi erişim eşitsizliklerini az işlediği söylendi.

Bir esere yöneltilen ciddi itiraz, onu otomatik olarak değersizleştirmez. Açık Yapıt bugün hâlâ okunuyorsa bunun nedeni yalnız verdiği cevaplar değil, itirazların bile çevresinde dönmeye devam ettiği güçlü sorulardır.

SON DURAKLAR · BUGÜN

20. DURAK

Bugüne taşınan üç soru

Eser hangi seçimleri gerçekten açıyor? Yorumumu hangi ayrıntı destekliyor? Belirsizlik yeni anlam mı üretiyor, yoksa boşluğu mu örtüyor?

Sevdiğiniz bir şarkıyı iki farklı yorumcudan dinleyin; değişen tempo, vurgu ve sıraya rağmen eseri tanınır tutan üç biçimsel bağı yazın.

Açık Yapıt bu soruların hemen cevaplanmasını beklemez. İyi kitap bazen yeni bir bilgi vermekten önce, doğal sandığımız bir duruma başka gözle bakmayı öğretir.

SON DURAKLAR · ÖZ

21. DURAK

Bir cümlede kitabın özü

Sanat eseri tamamlanmış bir biçim olduğu hâlde tek tüketime kapanmaz; izleyicinin etkin yorumu içinde çoğalır, fakat bu özgürlük eserin kurduğu olasılık alanıyla anlam kazanır.

Akılda tutulacak son görüntü, mor, mercan ve turkuaz renkli hareketli nota yapraklarıyla açık kitap sayfalarının Calder benzeri dengede döndüğü, izleyicinin eli yaklaştıkça yeni fakat uyumlu düzen kuran şiirsel bir sahnedir. Bu görüntü ayrıntıların yerini tutmaz; ana soruya geri dönmek için bir işaret levhasıdır.

Açık Yapıt adlı özgün eseri okumak, burada sadeleştirilen yolun ritmini, kanıtlarını ve yazarın kendi sesini görmenin tek yoludur. Bu rehber kapıyı kapatmak için değil, ardındaki odanın neden ilginç olduğunu göstermek için hazırlandı.

KAYNAKLAR VE KAPSAM

Neye dayandık, nerede durduk?

- [1] Google Books - The Open Work
[2] Harvard University Press - The Open Work

TELİF VE SORUMLULUK NOTU

Bu çalışma eğitim ve araştırma amacıyla hazırlanmış özgün bir özet ve yorum rehberidir. Kitabın cümlelerini yeniden üretmez ve özgün eserin yerini tutmaz. Sağlık ve psikoloji başlıkları genel bilgi verir; tanı, tedavi veya kişiye özel profesyonel öneri değildir.

SON CÜMLE

Açık Yapıt adlı özgün eseri okumak, burada sadeleştirilen yolun ritmini, kanıtlarını ve yazarın kendi sesini görmenin tek yoludur. Bu rehber kapıyı kapatmak için değil, ardındaki odanın neden ilginç olduğunu göstermek için hazırlandı.